

Maakuntaohjelman käynnistäminen

Maakuntahallitus 14.10.2024 § 127
225/15.00.02/2024

Valmistelija

kehittämispäällikkö Jyrki Kuva, 040 757 6698, etunimi.sukunimi@esavo.fi

Päätösehdotus

esittelijä: maakuntajohtaja Pentti Mäkinen

Maakuntahallitus käynnistää Etelä-Savon maakuntaohjelman 2026-2029 valmistelun liitteessä esitetyn työ- ja osallisuusohjelman mukaisesti.

Päätös

Hyväksyttiin.

Merkittiin, että kehittämisjohtaja Merja Olenius esitteli asiaa.

Selostus

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt 11.9.2024 päivätyllä ohjekirjeellä maakuntien liittoja valmisteleman maakuntaohjelmat vuosille 2026-2029.

Osallistavassa prosessissa valmistettava maakuntaohjelma sisältää alueen mahdollisuuksiin ja tarpeisiin, kulttuuriin ja muihin erityispiirteisiin perustuvat kehittämisen tavoitteet ja kuvauksen keskeisistä toimenpiteistä niiden saavuttamiseksi. Tavoitteena on, että maakuntaohjelmat valmistellaan vuoden 2025 loppuun mennessä ja hyväksytään viimeistään vuoden 2026 kevätkaudella.

Maakuntaohjelman valmistelun yhteydessä maakuntien liittoja pyydetään päivittämään älykkään erikoistumisen strategiansa. Päivitetty AES-strategia tulee liittää osaksi maakuntaohjelmaa.

Voimassa olevat maakuntaohjelmat (2022-2025) laadittiin erilaisessa toimintaympäristössä. Muuttuneen kansainvälisen toimintaympäristön, talouskehityksen sekä mm. aluehallinnon uudistusten myötä on tarve moniulotteiselle tarkastelulle ja perusteelliselle valmisteluprosessille. Aluekehittämisen tavoitevalintoja ja toimenpidevalikoimaa tarkastellaan haastavammaksi muuttuneen toimintaympäristön lähtökohdista.

Maakuntaohjelma laaditaan siten, että valmistelussa huomioidaan meneillään olevat hallinnolliset uudistukset kuten TE 24-uudistus ja Hyvinvointialueuudistus sekä perustettavat elinvoimakeskukset.

Maakuntaohjelmassa tulee huomioida hallituksen keväällä 2024 antama päätös aluekehittämisen painopisteistä ja sen toteuttaminen maakunnassa. Aluekehittämisen panopisteitä kaudelle 2024-2027 ovat:

- kestävä elinvoima ja investoinnit
- hyvinvoiva väestö ja yhteisöt
- vetovoimainen elinympäristö ja monimuotoinen luonto.

Kaikkia painopisteitä yhdistävät kokonaisturvallisuus, kansainvälisyys sekä osaaminen ja sivistys. Maakuntaohjelmassa kuvataan, kuinka näitä painopisteitä toteutetaan alueen lähtökohdista. Maakuntaohjelmassa tulee huomioida myös kaupunki-, maaseutu- ja saaristopolitiikan linjaukset ja ohjelmatyö sekä valtion ja kaupunkien sopimussyhteistyö.

Maakuntaohjelma sovittaa yhteen kansallisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan tavoitteita ja toimenpiteitä maakunnassa.

Maakuntaohjelmatyön kansallista analyysiä ja yhteen kokoamista tukemaan maakuntaohjelmiin pyydetään sisällyttämään seuraavat kokonaisuudet omina lukuinaan tai kappaleinaan:

1. Uuden maakuntaohjelman valmistelussa tulee hyödyntää voimassa olevan ohjelman ulkopuolista arviointia tai vertaisarviointia. Maakuntia pyydetään sisällyttämään ohjelmaan tiivis arvio edellisen maakuntaohjelman toteutumisesta ja siinä valittujen kehittämisen kärkien tai painopisteiden etenemisestä.
 - Etelä-Savon maakuntaliitto on toteuttanut keväällä 2024 maakuntaohjelman 2022-2025 ulkoisen arvioinnin, jota hyödynnetään valmistelussa.
2. Aluekehityksen pitkän aikavälin keskeisimpänä haasteena on väestörakenteen kehitys, joka vaikuttaa kaikkeen alueiden ja kuntien toimintaan. Vaikka muutos väestörakenteessa on ollut näkyvillä pitkään, on siihen tarttuminen aluekehittämisen toimin ollut toistaiseksi riittämätöntä. Koko Suomen väestö ikääntyy, mutta eri alueet kohtaavat väestön vanhenemisen eri tahdissa ja väestön määrän muutokset eri suuntaisina. Alueiden erilaistuminen jatkuu niin alueiden sisällä kuin välilläkin.

Muutokseen vastaamiseksi tarvitaan erityisesti väestöltään vähenevillä alueilla ja kunnissa älykkään sopeutumisen toimintamalleja ja yhteistyön vahvistamista kuntien ja alueiden kesken.

Maakuntien liittoja pyydetään kuvaamaan maakuntaohjelmassa omassa luvussaan alueen väestörakenteen muutosta sekä älykkään sopeutumisen edistämiseen / muuttuvan väestörakenteen ja -määrän ennakoivaan hallitsemiseen liittyvät alueelliset tavoitteet ja toimet.

3. Lyhyt tiivistys uuden maakuntaohjelman keskeisimmistä painopisteistä

Valtioneuvoston asetuksessa alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta (797/2021) todetaan, että maakuntaohjelman tulee sisältää ohjelman toteutumisen ja vaikuttavuuden seurantaan varten tarvittavat määrälliset ja laadulliset mittarit.

Maakuntaohjelman seurannassa voidaan hyödyntää vuosittain valtion ja maakuntien aluekehittämiskeskusteluprosessin yhteydessä laadittavaa aluekehityksen tilanne- ja kehityskuvaa. Loppuvuodesta 2024 laadittava maakunnan tilanne- ja kehityskuva toimii pohjana maakuntaohjelman valmistelulle, ja tulevana vuosina laadittavat maakunnan tilanne- ja kehityskuvat muodostavat osan maakuntaohjelman seurantaan.

Maakuntaohjelman valmisteluprosessi 2024-2025

Ohjelma valmistellaan vuorovaikutteisessa kaikille osapuolille avoimessa ja osallistavassa prosessissa. Osallistamisessa hyödynnetään laajasti sähköisten työkalujen tarjoamia mahdollisuuksia.

Ohjelman sisältövalmistelu toteutetaan työpajatyöskentelyn, webinaarien, sähköisten kyselyiden sekä jo olemassa olevien vakiintuneiden yhteistyöverkostojen pohjalta osallistavilla yhteistyömenettelyillä. Ohjelmasisältöjä tuotetaan myös muissa maakuntaliiton työprosesseissa ja eri tarpeisiin kootuilla yhteistyöfoorumeilla sekä viranomaisten ja muiden sidosryhmien valmistuneiden/valmisteilla olevien sektorisuunnitelmien pohjalta. Liiton johdolla tehtävä maakunnallinen ennakointityö kytketään myös tiiviisti osaksi ohjelmavalmistelua. Elokuussa 2024 valmistunut nykyisen

maakuntaohjelman vv. 2022-2025 ulkopuolinen arviointi tuotti myös tietoa ja evästystä ohjelman laadintaan.

Ympäristövaikutusten arviointisuunnitelma ja ympäristöselostus

Maakuntaohjelman laadintaan sovelletaan lakia viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (ns. Sova-laki, 200/2005).

Lain mukaan viranomaisella on velvollisuus selvittää ja arvioida valmistelemiensa suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutukset, jos niiden toteuttamisella voi olla merkittäviä vaikutuksia mm. ihmisiin, luontoon ja sen monimuotoisuuteen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan tai luonnonvaroihin. *Sova-asetuksessa säädetään, että maakuntaohjelmasta on tehtävä ympäristöarviointi.*

Ympäristövaikutusten arvioinnin tarkoituksena on selvittää ja arvioida Etelä-Savossa vuosina 2026-2029 toteutettavan maakuntaohjelman todennäköisiä merkittäviä ympäristövaikutuksia, antaa lisätietoa valmisteluprosessiin sekä arvioida tuotettuja dokumentteja ympäristönäkökulmasta. Arvioinnin tavoitteena on mm. edistää kestävä kehityksen mukaisia valintoja ohjelman toteuttamisessa. Ympäristöarviointi tehdään ja ympäristöselostus laaditaan osana muuta ohjelmavalmistelua ennen maakuntaohjelman hyväksymistä.

Ympäristövaikutusten arviointiprosessi käynnistetään siten, että liiton virasto laatii vaikutusten arviointisuunnitelman luonnoksen, joka käsitellään Sova-asetuksessa säädettyssä viranomaisneuvottelussa yhdessä maakunnallisen SOVA-työryhmän kanssa, jossa on jäsenenä alueellisten viranomaisten edustajat. Tarkoitus on, että SOVA-ryhmä myös osallistuu itse arvioinnin tekemiseen.

SOVA-työryhmän ensimmäinen kokous, jossa käsitellään ja hyväksytään maakuntaohjelman arviointisuunnitelma toimii samalla SOVA asetuksen 3 §:n mukaisena viranomaisneuvotteluna ja kokouspöytäkirja edellä mainitun 3 §:n mukaisena kokousmuistiona.

Liiton virasto valmistelee maakuntaohjelman ympäristövaikutusten arviointisuunnitelman luonnoksen ja käy siitä Sova-asetuksen mukaiset viranomaisneuvottelut loka-marraskuun aikana. Arviointisuunnitelma tuodaan maakuntahallituksen 18.11.2024 kokoukseen hyväksyttäväksi.

Maakuntaohjelman valmistelu tuodaan prosessin etenemisen mukaan joko tiedoksi- tai päätöksentekoaosiana maakuntahallituksen kokouksiin.